

КРАЄЗНАВЧА МОЗАЇКА

УДК 34(477.51):911.373«16/17»

Віктор КОНДРАШОВ
(Миколаїв)

Село Прохори в другій половині XVII – XVIII ст.

Село Прохори Борзнянського району Чернігівської обл. – мала Батьківщина автора цієї статті, один із багатьох населених пунктів України. В його повсякденному житті знайшли відображення найважливіші події вітчизняної історії*.

Існують різні точки зору щодо часу виникнення села. Автор «Історико-статистического описания Черниговской епархии» вважав, що воно було засноване як укріплення сиволозьким воєводою Прохором близько 1150 р. [1]. Однак детальне вивчення джерел заперечує цю гіпотезу. Відомий історик України О.М. Лазаревський висловив думку, що Прохори виникли після 1624 р., посилаючись при цьому на акт того року королівського ревізора Цехановича про відведення Ніжинському магістрату земель, які пізніше ввійшли до складу Прохорської сотні. В цьому документі село не було названо, що свідчить про те, що в той час воно ще не існувало [2]. Краєзнавець В.К. В'ялий обґрунтовано довів, що село виникло після 1654 р., адже його не було в переліку населених пунктів, жителі яких присягали царю після приєднання України до Московської держави [3].

Першу відому нам згадку про Прохори зустрічаємо в «Переписних книгах 1666 року» [4]. Отже, можна зробити висновок про його заснування між 1654 і 1666 р.

У реєстрі, затвердженому після укладення Зборівського договору 1649 р., в Ніжинських полкових сотнях зустрічаються прізвища козаків, характерні для Прохорів або схожі на них (Опанас Кондрашовченко, Феско Онищенко, Кирило Топеха, Герасим Вяленко, Грицько Толочка, Василь Карапишенко, Юско Несин) [5] – це дає підстави вважати, що серед перших жителів села були вихідці з Ніжина.

НІЖИНСЬКА
СТАРОВИНА
Вип. 19(22)
КИЇВ
2015

* Автор вдячний директору бібліотеки ім. академіка М.О. Лавровського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя О.С. Морозову за надані матеріали, котрі були використані під час написання даного екскурсу історії с. Прохори.

Прохори виникли між болотами В'ялим, Хрещатим і Терешковицею. Автор «Историко-статистического описания Черниговской епархии» вказував, що поблизу села знаходився курган, на якому перебувала козацька сторожа [6].

У другій половині XVII ст. Прохори стали центром сотні Ніжинського полку, до складу якої входили села Сиволож, Хороше Озеро, Печі, Мала Загорівка та хутори Гуринів і Касянів [7].

У 1666 р. на українських землях, приєднаних до Московської держави, був проведений перепис населення для визначення розмірів оподаткування. Він засвідчив, що в Прохорах нараховувалися 51 сільський двір, господарі яких мали робочу худобу (58 коней і 42 воли) та 6 бобилів – селян, що, як правило, не мали власної землі [8].

Соціальна структура Прохорської сотні складалася з козаків, селян, чиновників і духовенства. Козаки не становили цілісної групи і поділялися на виборних і підпомічних. Виборні козаки відбували військову службу, за що отримували платню і не сплачували податки. До підпомічників належали бідніші козаки, які допомагали у військовій службі виборним та виконували такі ж повинності, що й селяни. В 1761 р. на території сотні проживали 898 виборних козаків, 1434 підпомічників, 914 дворян, різночинців і селян [9].

Влада в сотні належала козацькій старшині. В 1672 р. прохорським сотником був Григорій Хоменко, в 1701–1704 роках – Тимофій Забіла, а з 1727 р. до 1781 р. (з деякими перервами) – представники родини Григоровичів [10]. За матеріалами опису Прохорської сотні, проведеного 30 жовтня 1766 р. під керівництвом прем'єр-майора Нижегородського карабінерного полку Голенищева-Кутузова, до старшини належали: сотник Григорій Григорович, сотенний отаман Павло Ходоровський, сотенний писар Йосип Чикало, сотенний осавул Андрій Самойленко, сотенний хорунжий Денис В'ялий [11].

За описом 1781 р. в Прохорах заможністю відзначалися будинки сотника Григорія Григоровича, значкового товариша Івана Виридарського, возного Федора Годила. В селі налічувалося 230 дворів, з них 28 належало виборним козакам, 177 – підпомічникам, 17 – селянам, 8 – чиновникам і духовенству [12].

Головним заняттям жителів села було землеробство. Вони вирощували зернові культури та тютюн. У другій половині XVIII ст. відбувався процес розширення товарно-грошових відносин, у який також залучалися і жителі Прохорів. Деякі з них їздили в Крим за сіллю та на Дон за рибою, а потім продавали їх на торгах і ярмарках [13].

У селі діяли 2 церкви, парафіянами яких у 1770 р. були 747 чоловіків і 697 жінок [14].

Події другої половини XVII–XVIII ст. давно відійшли в минуле. Проте саме в ці роки були створені основи для подальшого розвитку села.

Джерела та література

1. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Книга шестая. – Чернигов, 1874. – С. 476.
2. Лазаревский А. Описание старой Малороссии. Том второй. Полк Нежинский. – К., 1893. – С. 122.
3. Лист уродження села Сиволож Борзнянського району Чернігівської області краєзнавця В.К. В'ялого в редакцію газети «Комуністична праця» (м. Борзна), вересень 1984 р. // Приватний архів В.Ф. Кондрашова.
4. Переписні книги 1666 року. – К., 1933. – С. 270.
5. Реєстр Війська Запорозького 1649 року. – К., 1995. – С. 466–467, 470–471.

6. Историко-статистическое описание... – С. 478.
7. Генеральный опис Лівобережної України 1765–1796 рр. Показчик населених пунктів. – К., 1959. – С. 44.
8. Переписні книги... – С. 270–271.
9. *Шафонский А.* Черниговского наместничества топографическое описание . – К., 1851. – С. 75.
10. *Лазаревский А.* Вказана праця. – С. 121–122.
11. Центральний державний історичний архів України, ф. 57, оп. 1, спр. 50, арк. 511. Фотокопію цієї архівної справи свого часу автору статті надав краєзнавець В.К. В'ялий.
12. *Шафонский А.* Вказана праця. – С. 397.
13. Там само. – С. 397–398.
14. Историко-статистическое описание... – С. 477.

Кондрашов В. Село Прохори в другій половині XVII–XVIII ст.

У статті досліджується історія села Прохори Борзнянського району Чернігівської обл. другої половини XVII–XVIII ст. Автор розглядає питання щодо часу виникнення села, його господарського розвитку, соціального складу та чисельності жителів.

Ключові слова: село Прохори, сотня Ніжинського полку, козаки, селяни, землеробство.

Кондрашов В. Село Прохоры во второй половине XVII–XVIII в.

В статье исследуется история села Прохоры Борзнянского района Черниговской обл. второй половины XVII–XVIII в. Автор рассматривает вопросы о времени возникновения села, его хозяйственного развития, социального состава и численности жителей.

Ключевые слова: село Прохоры, сотня Нежинского полка, казаки, крестьяне, земледелие.

Kondrashov V. Prockhory village in the second half of 17 – 18 centuries

This article examines the history of the village Prokhory (Borzna District, Chernihiv Region) in the second half of 17 – 18 centuries. The author considers the inception of the inception of the village , its economic development , social structure and amount of inhabitants.

Key words: Prokhory village, a hundred of Nizhyn Regiment , Cossacks, peasants, agriculture.

[надійшло до редакції: 01.11.2014 р.]

